

نظرات علما و مراجع

پیرامون عزاداری

امام حسین علیه السلام

علی اکبر سرشار

چند استفتاء از مقام معظم رهبری
درباره قمه زنی و عزاداری
۱- آیا قمه زدن در عزاداری امام

حسین علیه السلام چه حکمی دارد؟

جواب: اگر موجب وهن مذهب در
زمان حاضر و یا مستلزم خوف خطر جان
یا ضرر معتنی به باشد جایز نیست.

۲- پدر و مادری که نذر می کنند اگر
خدا به آنان فرزند پسر داد روز عاشورا
به سراو تیغ بزنند و آن پسر بعد از بلوغ
روزهای عاشورا قمه بزند آیا این نذر
صحیح است و آیا بر آن پسر عمل به
نذر والدین واجب است؟

جواب: صحت چنین نذری محل
اشکال است و در هر صورت وفا به آن بر
فرزند واجب نیست.

۳- اگر قمه زدن در عزاداریها موجب
مرگ کسی شد آیا این عمل خودکشی و

مرحوم علامه امین عاملی رحمته الله
درباره ی قمه زنی و مراسم عزاداری
حسینی می نویسد:

قمه زنی و اعمالی دیگر از این قبیل
در مراسم عزاداری حسینی به حکم
عقل و شرع حرام است و زخمی ساختن
سر، که نه سود دنیوی دارد و نه اجر
اخروی، ایذاء نفس است که خود در شرع
حرام است و در مقابل این عمل، شیعه ی
اهل بیت را در انظار مردم مورد تمسخر
قرار داده و آنها را وحشی قلمداد
می کنند و شکی نیست که این اعمال
ناشی از وساوس شیاطین بوده و موجب
رضایت خدا و پیامبر و اهل بیت اطهار
نیست و البته تغییر نام این اعمال در
ماهیت و حکم شرعی آن که حرمت
است، تغییری نمی دهد^(۱).

گناه محسوب می‌شود.

جواب: اگر با خوف خطر جان اقدام کرده باشد حکم انتحار دارد.

۴- آیا سوراخ کردن گوشت بدن و قفل زدن و وزنه آویزان کردن به بهانه عزاداری بر امام حسین علیه السلام که اخیراً شایع شده است جایز است؟

جواب: چنین اعمالی که موجب وهن مذهب در انظار عموم است صورت شرعی ندارد.

۵- عزادارانی که خودشان را در مقابل مزار مقدس ائمه علیهم السلام به خاک می‌اندازند و سینه و صورت خود را به خاک می‌مالند و خراشیده می‌کنند و خون جاری می‌شود و با همان حال به داخل حرم ائمه علیهم السلام وارد می‌شوند چه صورت دارد؟

جواب: اینگونه رفتارها که از شیوه اظهار تأثر و عزاداری سنتی به دور است صورت شرعی ندارد بلکه اگر موجب ضرر معتنی به بدنی و یا وهن مذهب در انظار عموم باشد جایز نیست.

استفتائات از حضرت آیه‌الله العظمی مکارم شیرازی

۱ - آیا زنجیر زنی و قمه زنی و

شمشیر زنی در عزاداری امام حسین علیه السلام جایز است؟

جواب: بی شک مراسم سوگواری خامس آل عبا علیهم السلام از افضل قربات است، ولی نباید کاری کرد که موجب وهن مذهب در نظر دیگران شود.

۲- آیا تعزیه و شبیه خوانی اشکال دارد و اگر اشکال نداشته باشد بفرمایید که اگر مرد لباس زنان را در تعزیه بپوشد و به جای او بخواند اشکال دارد؟ و آیا صدای شیپور و طبل و دهل در تعزیه حرام است یا خیر؟ در پایان مستدعی است شرایط تعزیه خوانی را بیان فرمایید.

جواب: شبیه خوانی اگر با دروغ و آلات لهو توأم نباشد و موجب توهین به مقام شامخ حسین بن علی علیه السلام یا سایر شهدا نشود اشکالی ندارد و احتیاط آن است که مردان لباس زنان را نپوشند.

۳- آیا شبیه خوانی - که نمایش مذهبی است و دربارهی واقعه‌ی عاشورا یا اربعین حسینی علیه السلام برگزار می‌گردد - جایز است؟

جواب: اگر امر خلاف شرعی در آن نباشد و موجب هتک مقدسات نشود

اشکالی ندارد.

سوگواری، و همچنین تشکیل دسته‌جات عزاداری با شکوه، توأم با شعارهای بیدار کننده و سازنده و پخش جزوه‌ها و پوستره‌های حساب شده و پرمحتوا و استفاده از پلاکاردها یا شعارهای جالب و جاذب و روشن کننده‌ی اهداف عزاداری حضرت سیدالشهدا علیه السلام و مانند آن است.

۶- در آستارا، سنتی است که مردم به آن اعتقاد راسخ دارند، مسئله بدین صورت است که: روز تاسوعا و عاشورا علمی که در تمام مناطق مرسوم است در دست افراد خاصی می‌دهند که آن فرد با حرکت‌های مخصوص و حتی گاهی با حمله‌ور شدن به زنان و مردان و ترساندن بچه‌ها و به تعبیر مردم: علم را جوش می‌آورند و آن را نسبت به امام حسین علیه السلام می‌دهند، مردم دور آن جمع می‌شوند و می‌گویند علم فرد را دنبال خود می‌برد، وقتی علم بعضی از افراد را زخمی می‌کند به معنای آن است که آن فرد، انسان بدی است و با دیده‌ی تردید به علم نگاه کرده است. متأسفانه علم در دست افراد معلوم الحال به جوش می‌آید و گاهی افراد متدین و

۴- سینه زدن با تیغ و یا زنجیر زدن با زنجیری که دارای چاقو و یا تیغ می‌باشد و منجر به زخمی شدن بدن و جاری شدن خون می‌شود، چه حکمی دارد؟

جواب: همان گونه که قبلاً نیز اشاره کرده‌ایم، مسئله‌ی عزاداری حضرت سیدالشهدا علیه السلام در هر زمان و در هر مکان از افضل قربات و مایه‌ی تقویت روح ایمان و شهادت اسلامی و ایثار و فداکاری و شجاعت در مسلمین است، ولی کیفیت عزاداری باید چنان باشد که بهانه‌ای به دست دشمنان اسلام ندهد و موجب سوء استفاده از آن نشود و این مراسم عظیم و پرشکوه تضعیف نگردد و به همین جهت از کارهایی که موجب وهن مذهب است باید پرهیز شود.

۵- نظر مبارک را در رابطه با کیفیت مطلوب نحوه‌ی برگزاری عزاداری سالار شهیدان علیه السلام بیان فرمایید؟

جواب: بهترین شیوه‌ی عزاداری، تشکیل مجالس با شکوه و ذکر اهداف مقدس امام حسین علیه السلام و تاریخچه‌ی کربلا و تحلیل فرازهای آن و مراسم

وجیه را زخمی می‌کند، نظر شما را در این مورد خواستاریم؟

جواب: عزاداری حضرت خامس آل عبا^{علیهم‌السلام} از موجبات مهم تقویت دین است ولی نباید آن را آلوده به این گونه کارهای نادرست کرد که موجب اذیت و آزار عزاداران و هتک حرمت افراد آبرومند می‌شود.

۷- در شرایطی که دشمنان اسلام سعی در منزوی کردن مسلمانان دارند و با حیل‌هایی می‌خواهند اسلام را خرافی و مسلمانان را بی‌منطق معرفی کنند، انجام برخی اعمال که در متن دین وجود نداشته و در بعضی مناطق عده‌ای در تظاهر به اسلام و تعظیم شعائر، مرتکب آن می‌شوند که احیاناً موجبات وهن شیعه و عزاداری را فراهم

آورده است، چه حکمی دارد؟
جواب: لازم است در این شرایط و اوضاع پیروان اهل بیت^{علیهم‌السلام} و عاشقان مکتب حسینی از هر کاری که موجب وهن این مراسم می‌شود بپرهیزند و به جای آن به سراغ مراسمی بروند که عظمت اهداف حسینی را بیش از پیش آشکار می‌سازد و اگر جمعی از بزرگان

فقه‌های پیشین (قده) در عصر و زمان خود بعضی از این کارها را به دلایلی اجازه فرموده‌اند، هرگاه در عصر و زمان ما بودند مسلماً نظر دیگری داشتند. خداوند همه‌ی ما را از پیروان مکتب آن بزرگوار و جان نثاران او قرار دهد.

۸- در شهرستان ما مراسم عزاداری تاسوعا و عاشورا و سایر ایام به صورت تعزیه خوانی برگزار می‌شود، تا شش سال قبل که فقط در محل ما برگزار نمی‌شد اهالی محل به محلات دیگر جهت دیدن تعزیه می‌رفتند و در آن محلات با مشکلات زیادی مواجه می‌شدند لهذا تصمیم گرفتیم این مراسم را در محل خودمان برگزار کنیم نظر شما چیست آیا در این شرایط تعزیه خوانی جایز است؟

جواب: چنانچه تعزیه خوانی مشتمل بر امر حرامی مانند دروغ یا هتک حرمت امامان بزرگوار و بزرگان دیگر و امثال اینها نباشد و مانع مجالس سخنرانی و نماز نگردد اشکالی ندارد.

۹- آیا استفاده از وسایلی که به شکل صلیب هستند و در ماه محرم الحرام در جلوی صف عزاداری حمل

می‌شود جایز است؟

جواب: این علامتها تداعی صلیب را نمی‌کنند ولی عزاداری هر چه ساده‌تر باشد بهتر است.

۱۰- آیا پول دادن به مرثیه سرایانی

که در لابه‌لای اشعار و سخنان خود بعضی از مصایب بی‌مدرک یا ضعیف‌السنند را نقل می‌کنند و یا با غنا می‌خوانند جایز است و آیا نقل این گونه مطالب به عزاداری ضربه نمی‌زند؟
جواب: پول را در برابر کارهای مشروع آنها بدهند و نسبت به کارهای خلاف، نهی از منکر کنند.

متن جوابیه آیه‌الله العظمی مکارم

شیرازی به سؤالات مختلف مردم درباره‌ی وظایف مسلمانان در ایام عاشورا و مراسم عزاداری حسینی علیه السلام

بدون شک عزاداری سالار شهیدان از افضل قربات و احیای خون آنان مایه‌ی نجات در دنیا و آخرت است.

افراد ناآگاه و بی‌خبر، حادثه خونین کربلا را مربوط به گذشته می‌پندارند، و از تکرار سوگواری‌ها در هر سال دچار تعجب می‌شوند، در حالی که آگاهان آن را مربوط به یک جریان مهم و مستمر در

سراسر زندگی بشر می‌دانند، که در کربلا به اوج خود رسید، و به عنوان یک الگوی جاودانه در تاریخ ماند. و آن جریان مبارزه با کفر و ظلم و بیدادگری و ترجیح مرگ سرخ توأم با آزادی بر زندگی ذلت‌بار و ننگین است.

آنها می‌گویند چرا شما برای حادثه‌ای که مربوط به سیزده قرن پیش است اشک می‌ریزید؟ ولی نمی‌دانند که اشک ما اعلان جنگ ما به ظالمان و بیدادگران و زشت‌کاران در هر زمان است. قطره‌های اشکی که از روی معرفت نسبت به اهداف والای حسین علیه السلام و یارانش جاری می‌شود گلوله‌های آتشی است بر ضد تبهکاران و جنایتکاران تاریخ، و گوهرهای گرانبهایی است برای هدیه به مظلومان و ستمدیدگان و ملت‌های دربند، و این است معنی «کل یوم عاشورا و کل ارض ارض کربلا».

و به همین دلیل همیشه طاغوت‌ها و دشمنان اسلام از انجام این مراسم در هراسند و می‌خواهند آن را به تعطیل بکشانند.

و درست به همین دلیل ما می‌گوییم

به هر قیمت که ممکن شود باید این مراسم حفظ گردد، حتی در بعضی از کشورها که دشمنان اهل بیت قصد خاموش کردن این چراغ فروزان را داشتند و از ما سؤال کردند گفتیم به هیچ قیمت عقب نشینی نکنید، ولو بَلَغَ مَا بَلَغَ، و هر چند خون خود را در این راه نثار کنید.

درست است که این مراسم ذاتاً مستحب است ولی زنده نگه داشتن آن در مواردی از اوجب واجبات است.

در اینجا لازم می‌دانم همه‌ی برادران و خواهران ایمانی را به چند نکته توجه دهم:

۱- باید همه بکوشند با خالصترین نیت در این مراسم شرکت جسته، و قلب و روح خود را در اختیار سالار شهیدان قرار دهند، و به اهداف والای این قیام بزرگ تاریخ اسلام و بشریت بیاندیشند، و گویندگان عزیز و نویسندگان محترم اهداف مهم این قیام پربار را تشریح کرده، و سوگواران را روز به روز با آن آشناتر سازند تا مصداق کامل «عارفاً بحقه» حاصل گردد.

۲- برادران و خواهران ایمانی باید

خلوص این مراسم را از اموری که مخالف شرع اسلام و دستورهای پیشوایان بزرگ دین است حفظ کنند و از هر کاری که بهانه به دست دشمنان می‌دهد بپرهیزند و نیز از اعمالی مانند قمه زدن و قفل در تن کردن و امثال آن که رهبر معظم انقلاب در بیانات پربار خود به آن اشاره نمودند اجتناب جویند.

زیرا این اعمال دست‌آویزی به دست دشمنان خواهد داد تا کُل این مراسم عظیم و سازنده را زیر سؤال برند، قمه را باید بر سر دشمن کوبید نه بر سر دوست، قفل را باید بر دهان دشمن زد، نه بر تن دوست، درست است که انگیزه این افراد عشق به امام حسین علیه السلام و مکتب اوست ولی باید توجه داشت که مقدس بودن انگیزه به تنهایی کافی نیست باید نفس عمل هم مقدس باشد، کیفیت عزاداری یا باید در نصوص اسلامی وارد شده باشد و یا مشمول عمومات و اطلاقات ادله گردد، و این‌گونه کارها مسلماً نه منصوص است و نه مصداق عزاداری در عرف عقلا و اهل شرع، به علاوه موانعی نیز از نظر شرع در برابر آن قرار دارد، و به تعبیر دیگر نه مقتضی شمول عمومات

موجود است و نه مانع مفقود.

درست است که جمعی از بزرگان فقه‌های پیشین قدس الله اسرارهم اجازه بعضی از این امور را در عصر خود به دلایل خاصی داده‌اند ولی آنها هم اگر در عصر ما و شرایط زمان ما بودند به یقین طور دیگری فتوی می‌دادند.

۳. باید توجه داشت که هدف اصلی قیام امام حسین علیه السلام همان گونه که در وصیت تاریخی معروف آن حضرت آمده احیای امر به معروف و نهی از منکر بود. بر همه عاشقان مکتبش لازم است این دو فریضه الهی و قرآنی را زنده کنند و به امام و پیشوای بزرگشان اقتدا نمایند، و از طریق صحیح و حساب شده با منکرات به مبارزه برخیزند، و با گفتار و اعمال خود معروف را زنده کنند.

خداوندا همه‌ی ما را از پیروان راستین مکتب آن بزرگوار قرار ده، و مشمول شفاعتش در دنیا و آخرت بنما. آمین یا رب العالمین. (قم - ناصر مکارم شیرازی ۷۳/۳/۲۶ مطابق با ششم محرم الحرام ۱۴۱۵)

نظر حضرت آیه الله صالحی

مازندرانی پیرامون قمه زنی

باسمه العلیم

از منابع فقه چه لَبَّیْه و چه لفظیه بالخصوص او بالاطلاق او العموم جواز و اباحه قمه زنی = فضلاً از رجحان آن = در مراسم عزاداری سالار شهیدان امام حسین علیه السلام مستفاد نمی‌گردد، بلکه مقتضای ادلّه و عناوین ثانویه حرمت و عدم جواز است لذا اجتناب از آن واجب و لازم است.

برادران ایمانی می‌دانند که قمه را باید بر فرق قمه‌کشان خائن و قداره بندگان جانی زد. (قم المقدسه. اسماعیل الصالحی المازندرانی محرم الحرام ۱۴۱۵ - خرداد ۱۳۷۳)

نظر حضرت آیه الله جوادی آملی

پیرامون قمه زنی:

چیزی که مایه وهن اسلام و پایه هتک حرمت عزاداری است جایز نیست، انتظار می‌رود از قمه زنی و مانند آن پرهیز شود. (۴ محرم الحرام ۱۴۱۵ جوادی آملی)

نظر حضرت آیه‌الله نوری همدانی پیرامون عزاداری و قمه‌زنی

از آنجا که مکتب سالار شهیدان حضرت ابی عبدالله علیه السلام مکتب امر به معروف و نهی از منکر و چشمه‌ی جوشان ارزشهای اسلامی است و تاریخ خونبار عاشورا همیشه با آفریدن حماسه‌ها و موجها و با به حرکت درآوردن احساسات و عواطف الهام بخش کلیه‌ی نهضت‌ها و قیامهایی که علیه ظالمان و جباران روزگار صورت گرفته بوده است و همواره مجاهدین اسلام با قیامهایی علیه ظلم و ستم به جا آوردند - که نمونه‌ی آن را در زمان خود دیدیم - نام حسین بر لب و اشک حسینی در چشم و هوای کربلا و عاشورا در سر داشتند تا موفق شدند که پیروزی خون بر شمشیر را ثابت و بیان بلند حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله «حسین منی و انا من حسین» را معنا کنند و ایام محرم و عاشورا همیشه زنده کننده‌ی آن خاطره و به جوش آورنده‌ی خونهایی است که در دل علاقه‌مندان این مکتب موج می‌زند لذا لازم است مخصوصاً در جهان کنونی که دشمنان اسلام از اسلام سیلی

خورده و منافع نامشروع خود را از دست رفته می‌بینند و در فکر انتقام گرفتن از اسلام ناب محمدی هستند مراسم عزاداری کار زینبی بکنند یعنی با منطق اسلام توأم و از هر گونه حرکتی که این دین مقدس را بی منطق قلمداد نماید منزّه باشد و عزاداران محترم و متعهد به جای اینکه قمه را بر فرق خود بکوبند در فکر آن باشند قمه را بر سر دشمنان اسلام که اراضی آنان را اشغال و در فکر تضعیف آنان می‌باشند و منابع آنان را غارت و بالاخره هر روزی با ترفند جدیدی حیات اسلامی آنها را به مخاطره می‌اندازند بکوبند. خداوند توفیق بیشتر برای پیمودن این راه به همه‌ی مسلمانان عنایت بفرماید. (۷) محرم الحرام ۱۴۱۵ الاحقر حسین نوری همدانی)

نظر حضرت آیه‌الله العظمی فاضل لنکرانی درباره قمه‌زنی

با توجه به گرایشی که نسبت به اسلام و تشیع بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در اکثر نقاط جهان پیدا شده و ایران اسلامی به عنوان ام القرای جهان اسلام شناخته می‌شود و اعمال و رفتار ملت ایران به عنوان الگو و بیانگر اسلام

مطرح است لازم است در رابطه با مسائل سوگواری و عزاداری سالار شهیدان حضرت ابی عبدالله الحسین علیه السلام به گونه‌ای عمل شود که موجب گرایش بیشتر و علاقمندی شدیدتر به آن حضرت و هدف مقدس وی گردد پیدا است در این شرایط مسئله قمه زدن نه تنها چنین نقشی ندارد و بلکه به علت عدم قابلیت پذیرش و نداشتن هیچ گونه توجیهی نتیجه سوء بر آن مترتب خواهد شد لذا لازم است شیعیان علاقمند به مکتب امام حسین علیه السلام از آن خودداری نمایند و چنانچه در این مورد نذر وجود داشته باشد نذر واجد شرایط صحت و انعقاد نیست. (محمد ناضل، ۴ محرم الحرام، ۱۴۱۵)

نظر حضرت آیه الله مشکینی در

پاسخ به سؤال از قمه زنی
بعد التسلیم و التحیه امور مذکوره

فوق بنفسه در شرع اسلام مورد اشکال و بلکه بعضی از آنها ذاتاً محرم است مسلمین باید از وارد کردن آنها در مراسم تعزیه حضرت حسین علیه السلام که یکی از عبادات است جداً خودداری نمایند علاوه آن که عزاداری آن حضرت عمل عبادی سیاسی است پس باید از مخلوط شدن کارهایی که جنبه سیاسی آن را مخدوش و یا به عنوان خرافیت و وهن اسلام می‌بخشد اجتناب نمود گذشته از اینها اعمال فوق مورد نهی مقام معظم ولایت امر مسلمین قرار گرفته و حکم معظم له واجب الاتباع است خداوند بر ملت معتقد و هوشیار و سیاست فهم ایران توفیق تبعیت از احکام الهی و عزاداری مورد رضایت حضرت بقیة الهی عنایت فرماید. (۸ محرم الحرام ۱۴۱۵، هجری

قمی، علی مشکینی)

پی نوشت

۱- اعیان الشیعه، ج ۱۰، ص ۳۶۳.